

~ ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ ~

УДК 330.1

DOI: <https://doi.org/10.32680/2409-9260-2023-11-12-312-313-9-16>

СТРАТЕГІЇ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ НАФТОВОГО СЕКТОРУ У СВІТІ ЗА УМОВИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОСТОРО

Донець Д. М., старший викладач кафедри маркетингу і логістики, Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, Україна. Аспірант, Донецький національний університет ім. В. Стуса, м. Вінниця, Україна
e-mail: Dmytro.M.Donets@lpnu.ua
ORCID ID: 0000-0001-5053-026X

Анотація. У статті досліджено основні засади формування глобальних взаємних партнерських відносин в ринкових умовах, зважаючи на світові тенденції розвитку національних економік країн світу та їх вплив на врегулювання інтересів країн-партнерів нафтового сектору в трансформаційних умовах. Зокрема визначено, що дослідження процесів, які характеризують можливості підвищення ефективності формування взаємних залежностей економік країн світу, розвиненість процесів, пов'язаних з упорядкуванням відносин у нафтовому бізнесі, швидку зміну замкнених національних господарств до економічної відкритості та розвитку дозволять створити ефективні міжнародні зв'язки, яким буде притаманний принцип інтернаціоналізації. Метою статті є дослідження сутності інтернаціоналізації світового економічного співіснування, оцінка світового нафтового ринку та визначення можливих стратегій інтернаціоналізації нафтового сектору на ринку в умовах трансформацій економічного простору. Застосовано методику аналітичної оцінки та прогнозування. Систематизація поглядів на поняття «інтернаціоналізація» дозволила вказати на те, що відображений ним процес у світовому економічному розвитку сприяє зближенню національних економік за рахунок посиленої співпраці у всіх сферах господарства, а також покращення умов здійснення товарного обміну, руху капіталу та робочої сили між країнами-партнерами на світовому ринку. У роботі розкрито особливості інтернаціоналізації, як основної складової ефективного співіснування національних економік. Зроблено оцінку світового нафтового ринку, досліджено діяльність основних найбільших країн нафто виробників – експортерів світу, на основі чого визначено та обґрунтовано основну стратегію інтернаціоналізації взаємовідносин у нафтовому секторі – фактичного стратегічного партнерства, яка при добре розробленому стратегічному плані дій забезпечить активність у підтримці співробітництва на всіх рівнях його функціонування, а також спільне досягнення визначених цілей співпраці, задоволеності національних інтересів країн-партнерів, використання інвестиційних можливостей та знаходження компромісних рішень, виконуючи зобов'язання кожної із сторін.

Ключові слова: інтернаціоналізація, інтеграція, глобалізація, міжнародні зв'язки, партнерство, фактичне стратегічне партнерство.

STRATEGY OF INTERNATIONALIZATION OF THE OIL SECTOR IN THE WORLD UNDER THE CONDITIONS OF THE TRANSFORMATION OF THE ECONOMIC SPACE

Donets D. M., senior lecturer of the Department of Marketing and Logistics, Lviv Polytechnic National University, Lviv, Ukraine. Postgraduate student, Vasul Stus Donetsk National University, Vinnytsia, Ukraine
e-mail: Dmytro.M.Donets@lpnu.ua
ORCID ID: 0000-0001-5053-026X

Abstract. In the article investigational basic principles of forming of global mutual partner relations are probed in market conditions, because of world progress of national economies of the world countries trends and their influence on the settlement of interests of countries-partners oil a sector in transformation terms. In particular, certainly, that researches of processes, that characterize the possibilities of increasing the efficiency of the formation of mutual dependencies of the economies of the world countries, the development of processes related to the regulation of relations in the oil business, the rapid change of closed national economies to economic openness and development, will allow the creation of effective international relations, which will be the inherent principle of internationalization. The systematization of views on the concept of "internationalization" made it possible to indicate that this concept for global economic development contributes to the convergence of global and national economies due to increased cooperation in all spheres of the economy, as well as improving the conditions for commodity exchange, movement of capital and labor between countries - partners on the world market. The estimation of world oil market is done, investigational activity of basic most countries oil producers - world exporters, on the basis of what certainly and grounded basic strategy of internationalization of mutual relations in oil sectors - actual strategic partnership, which at the well developed strategic plan of actions, will provide activity in support of collaboration on all levels of his functioning and also on general achievement of certain

goals of collaboration, satisfaction of national interests of countries-partners, to satisfaction of national interests of countries-partners, investment possibilities and finding of compromise decisions, fulfilling commitment each of sides.

Key words: *internationalization, integration, globalization, international relations, partnership, actual strategic partnership.*

JEL Classification: F150.

Постановка проблеми. У сучасних глобалізаційних умовах розвитку економічних відносин важливим питанням є дослідження процесів, що характеризують можливості підвищення ефективності формування взаємних залежностей економік країн світу, розвиненість процесів, пов'язаних з упорядкуванням відносин у нафтовому бізнесі, швидку зміну замкнутих національних господарств до економічної відкритості та розвитку. Такі характерні особливості сучасних економічних процесів нададуть можливість створити ефективні міжнародні зв'язки, яким буде притаманний принцип інтернаціоналізації. Світова економіка свідчить, що зараз, а особливо протягом останніх 2-3 років, і якщо виділимо, зокрема нафтовий сектор у світі, інтеграційні процеси зазнали певних ускладнень. І насамперед ці ускладнення стосуються формування різних мотивів, якими керуються учасники світового ринку. Підприємства і організації, які функціонують на ринку, розподілили свої інтереси на окремі сфери, це і ринкові можливості, і цінова спрямованість, співпраця з різними каналами збуту, а також сфера впливу політичних інтересів (особливо після початку повномасштабних воєнних дій між росією та Україною). Відповідно до цього всім учасникам ринку необхідно правильно сформулювати напрямок, який виходитиме з ефективною обраною стратегією, що сприятиме інтернаціоналізації відносин та економічному зростанню в країнах світу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням дослідження процесів інтернаціоналізації присвячено багато наукових праць вітчизняних та зарубіжних вчених, теоретиків та практиків. Зокрема, заслуговують на увагу та врахування у дослідженні наукові праці Т. Левіта [1], Ф. Ліста [2], Б. Баласса та Ф. Рута [3-4], які, досліджуючи проблеми взаємовідносин у ринковому середовищі, вказували на необхідність економічної інтеграції. Формулювання основних концепцій та теорій економічної інтеграції вони вбачали у визначенні основних пріоритетів соціально-економічного зростання економік різних держав. Д. Г. Лук'яненко, Ю. М. Пахомов, А. С. Філіпенко у своїх працях намагались розкрити сутність економічної інтеграції та визначити основні проблемні моменти її становлення в умовах конкурентного співіснування [5-7].

Відокремлення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на численні дослідження питань інтернаціоналізації світової економіки та процесів розвитку, приділено мало уваги визначенню основних стратегічних напрямів дій та взаємовідносин у сфері світового співробітництва в умовах трансформаційних змін, зокрема на ринку нафтового бізнесу, а тому потрібні додаткові дослідження.

Мета дослідження. Метою статті є дослідження сутності інтернаціоналізації світового економічного співіснування, оцінка світового нафтового ринку та визначення можливих стратегій інтернаціоналізації нафтового сектору на ринку в умовах трансформації економічного простору.

Основний матеріал. Взагалі інтернаціоналізація – це певна дія, що спонукає до зближення національних економік за рахунок посиленої співпраці у всіх сферах господарства, а також покращення умов здійснення товарного обміну, руху капіталу та робочої сили між країнами-партнерами на світовому ринку.

Економічна інтернаціоналізація насамперед спрямована на трансформацію національної економіки у міжнародну, де формуються стійкі міжнародні зв'язки як у сфері виробництва, так і економічного зростання на основі використання принципів міжнародного поділу праці.

Також, з погляду мікросектору, на світовому ринку інтернаціоналізація проявляється через ефективну організацію діяльності підприємств великого бізнесу, які за рахунок міжнародної співпраці та вигідних зв'язків здійснюють експортно-імпортні операції, що впливає на збільшення масштабів охоплення ринків та задоволеності потреб цільових сегментів необхідними товарами та послугами. Дії, які пов'язані з формуванням інтернаціоналізації вимагають від учасників світового економічного простору врахування певних вимог. По-перше, це вимоги, які пред'являються до проведення кропітких досліджень, які надалі виявляються у певних знаннях: про міжнародний ринок, про правові особливості здійснення міжнародної діяльності, про ділове партнерство та інформацію про потенційних і реальних партнерів та інших учасників світового ринку тощо. По-друге, це вимоги до кваліфікованого,

професійного складу фахівців, знання і вміння, яких допоможуть організаціям, компаніям розробити вдалу стратегію виходу на зовнішні ринки та визначити основні перспективні напрямки роботи з партнерами за рахунок подолання бар'єрів. Коло фахівців має формуватися з числа фінансистів, аналітиків, маркетологів, юристів та комерційних спеціалістів.

Звісно ж, ці дії повинні враховувати основні переваги та недоліки інтернаціоналізації взаємозв'язків та співробітництва. З найбільшими складнощами компанія на світовому ринку може стикнутись з отриманням інформації. Адже проведення досліджень є трудомістким процесом, який вимагає найбільшого отримання і опрацювання інформації, а також необхідно врахувати той факт, що кожна країна-партнер має свої особливості щодо економічного, соціального потенціалу чи політичного аспекту співпраці. Щодо переваг інтернаціоналізації, то насамперед вона допоможе підвищити конкурентоспроможність та забезпечити високе зростання економічного потенціалу таких партнерських відносин, адже оптимізація витрат та зміцнення, об'єднання дій щодо ведення торгівельних відносин, спільності бізнесу дозволяє досягти кращих результатів, підвищення ефективності та збільшення світового визнання.

Нафтовий сектор є найважливішим сировинним сектором світової економіки, який у сучасних умовах зазнає значних трансформаційних змін. Події, які відбуваються протягом останніх 2 років, зокрема пов'язані з розгортанням повномасштабних воєнних дій між країною-агресором росією і Україною, інфляційні процеси, безробіття, зниження інвестиційної привабливості, спричинили багато невизначеностей у цьому секторі, що відбилося насамперед на фінансовому та товарному обороті країн світу, на бюджетній системі. Відомий той факт, що більшість країн світу були залежні від російських енергетичних ресурсів, зокрема палива, але в умовах сьогодення імпорту російського палива заборонений і не тільки в країни Європейського Союзу, а й у США та до низки інших країн.

Дослідження нафтового сектору світового ринку – партнерств дозволило виділити найбільші нафтові мегакомпанії, які діють на світовому ринку. Перше місце займає компанія Саудівської Аравії – Saudi Aramco, яка за показниками фінансового зростання, доходності у 2023 році отримала прибуток в розмірі 589,5 млрд. дол. США (рис.1) [8]. Такий рівень доходів, порівнюючи з минулим роком, вказує на зростання показника прибутковості майже у 2 рази за рахунок здійснення експортної діяльності. Згідно з даними ОПЕК, Saudi Aramco експортувало до країн Європи та Азії більше ніж 6 мільйонів барелів нафти на добу. До США компанія експортувала майже 23,2% видобутку нафти [9]. Загальний показник експорту нафти за 2022 рік склав 15,4% від загального обсягу експорту всіма країнами-партнерами (рис.2) [10].

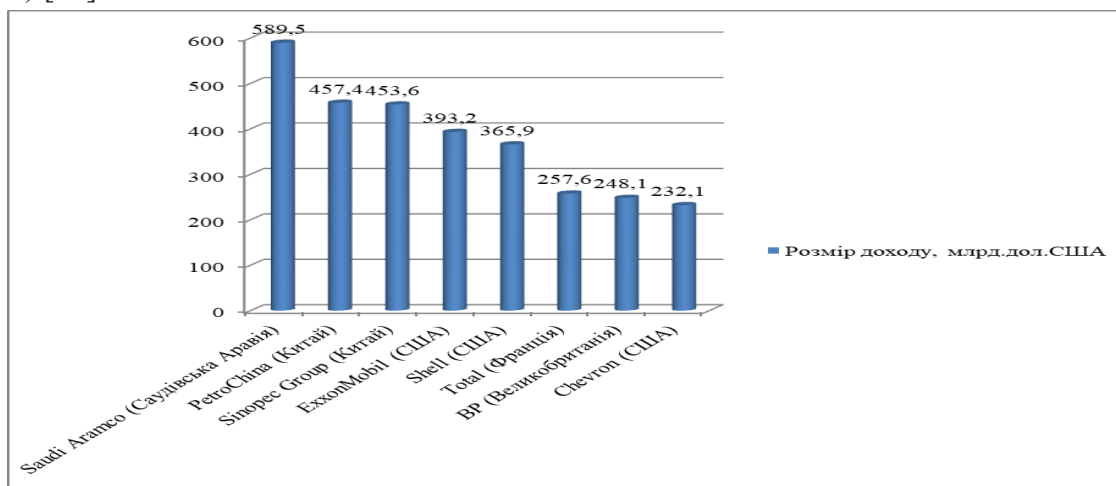

Рис. 1. Найбільш дохідні нафтогазові компанії світу станом на 2023 рік

Джерело: складено автором за матеріалами [8]

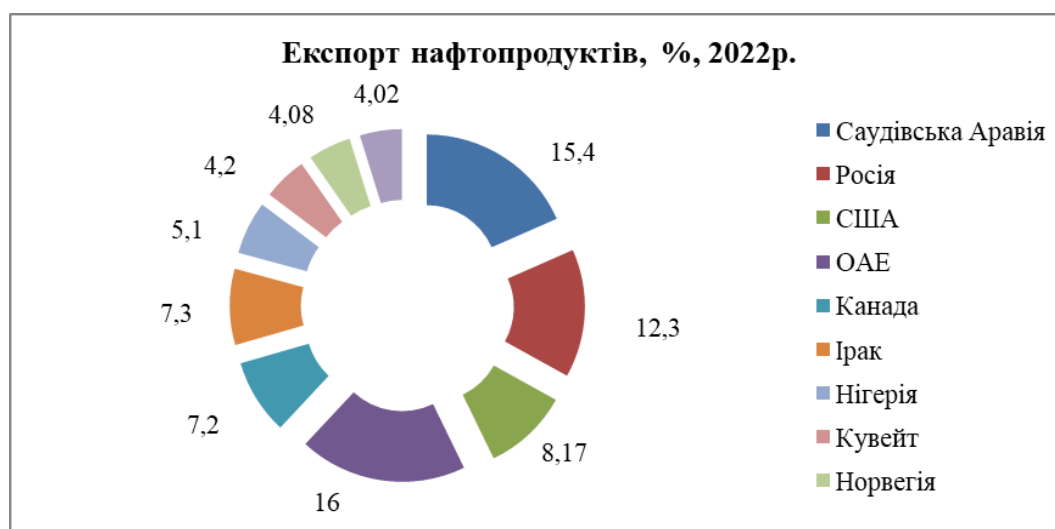

Рис.2. Експорт нафтопродуктів світовими видобувними країнами у 2022 р.

Джерело: складено автором за матеріалами [8]

На початок 2022 року видобуток нафти серед країн ОПЕК був збільшений (табл. 1). Таке рішення було прийнято внаслідок накладання штрафних санкцій на діяльність, погіршення взаємовідносин з росією, а також щоб знизити світовий рівень цін на нафтопродукти. І вже на кінець 2022 року цей показник склав 12,136 млн. барелів на день [11]. За прогнозними даними до 2027 року Саудівська Аравія планує збільшити свою виробничу потужність до 13 млн. барелів на день [12].

Таблиця 1

Обсяги видобутку нафтопродуктів країнами - учасницями ОПЕС+, початок 2022 р., тис. барелів на добу

Країна	Обсяг
Алжир	1039
Ангола	1502
Республіка Конго	320
Екваторіальна Гвінея	125
Габон	183
Ірак	4580
Кувейт	2768
Нігерія	1799
Саудівська Аравія	10833
ОАЕ	3127
Азербайджан	706
Бахрейн	202
Бруней	100
Казахстан	1680
Малайзія	585
Мексика	1753
Оман	868
РФ	10833
Судан	74

Південний Судан	128
10 КРАЇН ОПЕС	26276
КРАЇНИ, ЩО НЕ ВХОДЯТЬ ДО ОПЕС+	16930
ОПЕС+	43206

Джерело: складено автором за матеріалами [10]

Другу і третю сходинку світового лідерства з видобутку та експортування нафтопродуктів зайняли дві китайські компанії PetroChina та Sinopec Group. Розмір доходів за останній рік зріс на 65% і вони, відповідно, склали 457,4 млрд. дол. США та 453,6 млрд. дол. США. Але хоча компанії і входять до трійки лідерів нафтових компаній, все ж таки відносини з країною-агресором досі підтримують, а тому співпраця з іншими світовими країнами перебуває дещо в невизначеному стані. Видобуток нафти за 2022 рік склав 4,4 млн. барелів на день (рис. 3) [11].

Обсяг видобутку (1000 барелів на день)

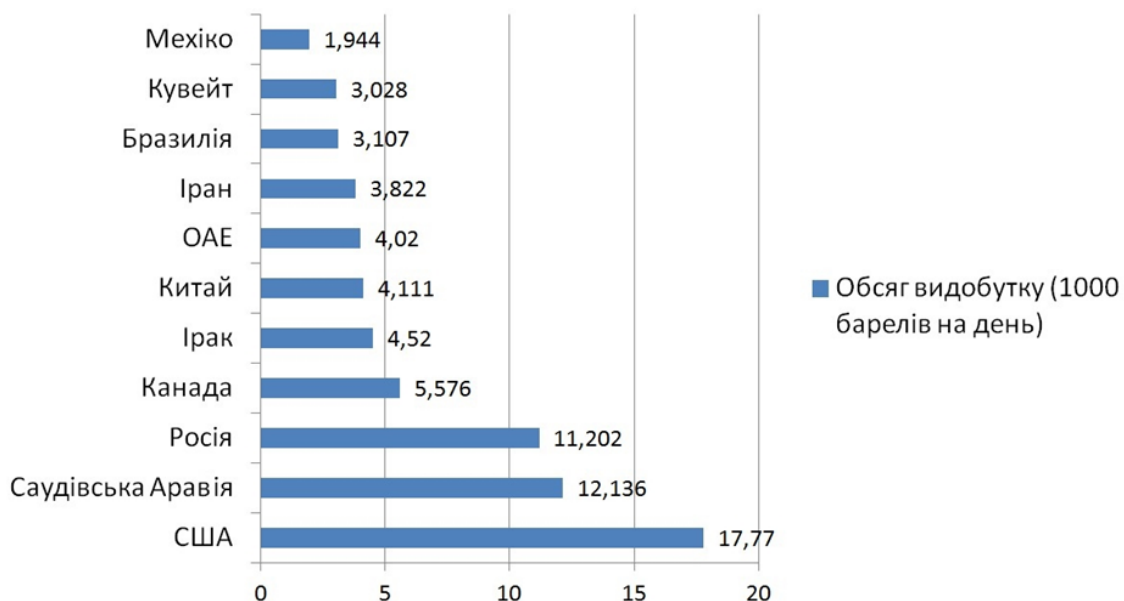

Рис. 3. Провідні нафтовидобувні країни світу за 2022 рік

Джерело: складено автором за матеріалами [11]

Четверту і п'яту позиції світового рейтингу займають американські енергетичні компанії Shell та ExxonMobil, які у своїй діяльності притримуються стабільного зростання з високими рівнями доходності 365,9 млрд. дол. США та 393,2 млрд. дол. США, відповідно. За рівнем видобутку нафти США за 2022 рік є лідером серед світових країн, її показник складає 17,7 млн. барелів на день [11]. Відсоток експортованих нафтопродуктів США на кінець 2022 року склав 8,17 % від загального експорту [10].

Замикають рейтингову оцінку компанії Великобританії та Франції, доходи яких останнім часом теж зросли, але зважаючи на потребу у споживанні їх експортні позиції поряд із трійкою лідерів є найменшими.

Експортна діяльність всіх цих компаній направлена на налагодження вигідних партнерських міжнародних зв'язків, які з одного боку сприяють розвитку світової економіки та зростанню ефективності функціонування різних галузей, а з іншого – забезпечують потреби населення у енергоресурсах.

Для перспективного розвитку нафтового сектору та налагодження взаємовигідних відносин між учасниками світового ринку необхідно визначитись з перспективними стратегіями співпраці. Саме стратегічне націлювання інтернаціоналізації зв'язків допоможе усунути

дисбаланс в економіках країн-партнерів або уникнути його, налагодити ефективну експортно-торгівельну діяльність, збільшити товарообороти нафтопродуктами, реалізувати геополітичні інтереси розвинутих країн, забезпечити енергетичну безпеку, оцінити можливості для розвитку процесів екологізації тощо. Також необхідно зазначити, що нині рівень споживання нафтопродуктів значно скорочується і значною мірою на це впливає рішення деяких країн (особливо ЄС) щодо переорієнтації на більш екологічні альтернативні енергоджерела. Крім цього, з огляду на світові тенденції розвитку ринку нафтопродуктів, гальмівними чинниками у розвитку нафтового сектору є: недостатній рівень інвестицій, особливо у напрямку технологічного та інформаційного забезпечення і оновлення технологій видобутку, падіння ціни та цінова неврівноваженість нафтопродуктів, антиконкурентні дії учасників щодо міжнародної діяльності на ринку тощо.

Враховуючи вищезазначені чинники, при виборі стратегії інтернаціоналізації слід взяти до уваги внутрішні важелі (наявність ресурсів, досвід інтернаціоналізації, характеристика нафтопродуктів) та зовнішні важелі (можливі ризики, міжторгівельні бар'єри, сила конкуренції, ціна на нафтопродукти тощо). Не менш важливим є врахування умов міжнародної співпраці та політичних і економічних процесів в країнах.

Отже, проаналізувавши діяльність основних учасників світового ринку нафтопродуктів, зупиняючись на виборі стратегії інтернаціоналізації, можемо зазначити, що в основу стратегії має бути закладена можливість визначення чітких напрямків розвитку міжнародних партнерських відносин на більш тривалу перспективу, а також висування пріоритетних цілей щодо інтеграції зусиль на досягнення гармонізації та задоволення особистих і ключових національних інтересів з приводу прозорості взаємовідносин, високого ступеня довіри у співробітництві, тісної співпраці у сфері зовнішньоторговельної та політичної діяльності.

У міжнародній практиці виділено три форми стратегій інтернаціоналізації - експорт, спільне партнерство та пряме інвестування. [13] Ці стратегії спрямовані на визначення диверсифікованості організації світового співробітництва на принципах гнучкості, контролю та обізнаності ринкових процесів. Для учасників світового ринку нафтопродуктів найбільш вдалим буде поєднання цих стратегій з елементами фактичного стратегічного партнерства, згідно з яким країни-партнери активно підтримують співробітництво на всіх рівнях його функціонування, а також спрямовують свої зусилля на спільне досягнення визначених цілей співпраці, задоволеності національних інтересів країн-партнерів, на реалізацію національних інтересів країн-партнерів та інвестиційних можливостей, на знаходження компромісних рішень, виконуючи зобов'язання кожної із сторін.

Стратегія фактичного партнерства потребує чітко розробленої довгострокової міжнародної програми інтернаціоналізації, де будуть висвітлені всі необхідні напрями для організації ефективною співпраці країн-партнерів на світовому ринку нафтопродуктів

Висновки. У сучасних трансформаційних умовах співпраця на світовому ринку дуже важлива і вона повинна формуватися на основі принципу інтернаціоналізації, що передбачає правильне формування учасниками ринку напряму, який виходитиме з ефективно обраної стратегії, що сприятиме інтернаціоналізації відносин та економічному зростанню в країнах світу. Дії, які пов'язані з формуванням інтернаціоналізації вимагають від учасників світового економічного простору врахування певних вимог: проведення кропітких досліджень, підготовка кваліфікованих спеціалістів, визначення переваг та недоліків інтернаціоналізації, обрання відповідних стратегічних дій. Вибір стратегії інтернаціоналізації має враховувати внутрішні важелі (наявність ресурсів, досвід інтернаціоналізації, характеристика нафтопродуктів) та зовнішні важелі (можливі ризики, міжторгівельні бар'єри, сила конкуренції, ціна на нафтопродукти тощо), а також умови міжнародної співпраці, політичні і економічні процеси в країнах. Проведене дослідження показало, що в основу стратегії інтернаціоналізації має бути закладена можливість визначення чітких напрямків розвитку міжнародних партнерських відносин на більш тривалу перспективу, а також висування пріоритетних цілей щодо інтеграції зусиль на досягнення гармонізації та задоволення особистих і ключових національних інтересів з приводу прозорості взаємовідносин, високого ступеня довіри у співробітництві, тісної співпраці у сфері зовнішньоторговельної та політичної діяльності. Для учасників світового ринку нафтопродуктів найбільш вдалою буде стратегія фактичного стратегічного партнерства, згідно з яким країни-партнери активно підтримують співробітництво на всіх рівнях його функціонування, а також спрямовують свої зусилля на спільне досягнення визначених цілей співпраці, на реалізацію національних інтересів країн-партнерів та інвестиційних можливостей, на знаходження компромісних рішень, виконуючи зобов'язання кожної із сторін.

Список літератури

1. Levin, J. S. Missions and Structures: Bringing Clarity to Perception about Globalization and Higher Education in Canada. Higher Education. 1999. Vol. 37. № 4. P. 377- 299.
2. List, Friedrich. The National System of Political Economy. Longmans, Green, and Company, 1841.
3. Balassa, B., Irwin, Richard D. The theory of economic integration. Homewood, Ill., 1961. 304 p.
4. Root F. R. Entry strategies for international markets. San Francisco: Jossey-Bass, 1998. 269 p.
5. Лук'яненко Д. Г. Економічна інтеграція і глобальні проблеми сучасності: Навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2005. 204 с.
6. Національні економіки в глобальному конкурентному середовищі / Ю. М. Пахомов, Д. Г. Лук'яненко, Б. В. Губський. Київ: Україна, 1997. 237 с
7. Міжнародні інтеграційні процеси сучасності: [монографія] / А. С. Філіпенко (кер.), В. С. Будкін, М. А. Дудченко [та ін.]. К.: Знання України, 2004. 304 с.
8. Присяжнюк Н. Найбільші нафтогазові компанії світу 2023 року. URL: <https://thepage.ua/ua/rejtingi/top-8-najbilshih-naftogazovih-kompanij-svitu> (дата звернення 29.08.2023).
9. Франко Л. Найбільші експортери нафти у світі: хто вони та кому постачають «чорне золото». URL: <https://lviv.media/energetika/75632-najbilshi-eksporteri-nafti-u-sviti-hto-voni-ta-komu-postachayut-chorne-zoloto/> (дата звернення: 19.06.2023).
10. ОПЕС. URL: https://www.opec.org/opec_web/en/index.htm (дата звернення: 01.05.2023).
11. Статистичний портал. Провідні нафтовидобувні країни світу за 2022 рік. URL: <https://www.statista.com/statistics/237115/oil-production-in-the-top-fifteen-countries-in-barrels-per-day/> (дата звернення: 01.05.2023).
12. Андаліцька І. Саудівська Аравія збільшить видобуток нафти: чим це допоможе світові. URL: <https://www.unian.ua/economics/energetics/saudivska-araviya-zbilshit-vidobutok-nafti-chim-ce-dopomozhe-svitovi-novini-sogodni-11906130.html> (дата звернення: 17.07.22).
13. Hollensen, S. (2007). Global marketing. Edinburgh: Pearson Education.

References

1. Levin, J. S. (1999). Missions and Structures: Bringing Clarity to Perception about Globalization and Higher Education in Canada. Higher Education, 37, 4, 377- 299.
2. List, Friedrich. (1841). The National System of Political Economy. Longmans, Green, and Company.
3. Balassa, B., Irwin, Richard D. (1961). The theory of economic integration. Homewood, Ill.
4. Root, F. R. (1998). Entry strategies for international markets. San Francisco: Jossey-Bass.
5. Luk'janenko, D. Gh. (2005). Ekonomichna integracija i globalni problemy suchasnosti: Navch. posib. [Economic integration and global problems of our time: study book]. Kyjiv: KNEU [In Ukrainian].
6. Pakhomov, Ju. M., Luk'janenko, D. Gh., Ghubsjkyj, B. V. (1997). Nacionalni ekonomiky v globalnomu konkurentnomu seredovyshhi [National economies in a global competitive environment]. Kyjiv: Ukrajinna. [In Ukrainian].
7. Filipenko, A. S. (2004). Mizhnarodni integracijni procesy suchasnosti: monografija [Modern international integration processes: monograph]. Kyjiv: Znannja Ukrajinna. [In Ukrainian].
8. Prysazhnyuk, N. Najbilshi naftogazovi kompaniji svitu 2023 roku [The world's largest oil and gas companies in 2023] Retrieved from <https://thepage.ua/ua/rejtingi/top-8-najbilshih-naftogazovih-kompanij-svitu> [In Ukrainian].
9. Franko, L. Najbilshi eksportery nafty u sviti: khto vony ta komu postachajutj «chorne zoloto» [The largest oil exporters in the world: who are they and to whom do they supply "black gold"] Retrieved from <https://lviv.media/energetika/75632-najbilshi-eksporteri-nafti-u-sviti-hto-voni-ta-komu-postachayut-chorne-zoloto/> (data zvernennja: 19.06.2023). [In Ukrainian].
10. ОПЕС. Retrieved from https://www.opec.org/opec_web/en/index.htm
11. Statystychnyj portal. Providni naftovydobuvni krajiny svitu za 2022 rik [The world's leading oil-producing countries in 2022] Retrieved from <https://www.statista.com/statistics/237115/oil-production-in-the-top-fifteen-countries-in-barrels-per-day/> [In Ukrainian].

12. Andalicjka, I. Saudivsjka Aravija zbilshytj vydobutok nafty: chym ce dopomozhe svitovi [Saudi Arabia will increase oil production: how it will help the world] Retrieved from <https://www.unian.ua/economics/energetics/saudivska-araviya-zbilshit-vidobutok-nafti-chim-ce-dopomozhe-svitovi-novini-sogodni-11906130.html> . [In Ukrainian].
13. Hollensen, S. (2007). Global marketing. Edinburgh: Pearson Education.

Стаття надійшла до редакції 20.12.2023

Прийнята до публікації 24.12.2023